ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Nozimov Eldor Anvarovich

Samarqand iqdisodiyod va servis inistituti

“Investitsiya va innovatsiya” kafedrasi katta o‘qituvchisi

eldornozimov@gmal.com

HUDUDLAR IQTISODIY SALOHIYATINI OSHIRISHGA YO‘NALTIRILGAN INVESTITSIYALAR

Annotatsiyasi. Ushbu ilmiy maqola hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qiladi. Maqolada hududlarning iqtisodiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va ularning salohiyatini samarali tarzda ochib berish uchun investitsiyalarni jalb etishning asosiy omillari, usullari va strategiyalari ko‘rib chiqiladi. Hududiy investitsiyalar iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda, ish o‘rinlari yaratishda va yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu maqola hududlarning investitsiyaviy salohiyatini oshirishda davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikning ahamiyatini, shuningdek, ekologik va innovatsion sohalardagi investitsiyalarni rivojlantirish zaruratini ta’kidlaydi.

Kalit so'zlar: Hududiy iqtisodiy salohiyat, investitsiyalar, iqtisodiy rivojlanish, sanoat tarmoqlari, innovatsiyalar, ekologik investitsiyalar, investitsiyaviy strategiyalar, hududiy rivojlanish, davlat-xususiy hamkorlik, ish o‘rinlari yaratish.

Kirish

Hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirish, mamlakatlar va mintaqalarning barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Har bir hududning o‘ziga xos iqtisodiy resurslari, imkoniyatlari va ehtiyojlari mavjud bo‘lib, bu salohiyatni maksimal darajada ochib berish uchun samarali investitsiyalarni jalb qilish zarur. Hududiy iqtisodiy rivojlanishning asosiy shakllaridan biri sifatida investitsiyalar, nafaqat iqtisodiy o‘sish, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, sanoat va infratuzilma tarmoqlarini rivojlantirishga ham katta ta’sir ko‘rsatadi. Bunday investitsiyalar hududning o‘z resurslaridan samarali foydalanishiga, yangi texnologiyalarni joriy etishiga, ekotizimni saqlashga va ijtimoiy sohada mustahkam o‘zgarishlar qilishga yordam beradi.

Hududiy iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsiyalarni jalb etishning strategik ahamiyati katta. Har bir hududda iqtisodiy salohiyatni oshirish uchun mavjud resurslardan oqilona foydalanish, turli sohalarda yangi imkoniyatlar yaratish va kelajakda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash zarur. O‘zbekistonda hududiy rivojlanish masalalari nihoyatda dolzarb bo‘lib, bu jarayonda davlat tomonidan ko‘plab iqtisodiy chora-tadbirlar va investitsiyaviy loyihalar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, hududiy investitsiyalarni samarali boshqarish va o‘z vaqtida jalb qilishning muvaffaqiyatli strategiyalarini ishlab chiqish, iqtisodiy o‘sishni, shuningdek, ijtimoiy va ekologik muammolarni hal qilishda muhim omil hisoblanadi.

Investitsiyalarni jalb qilishning samarali usullari hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda boshliqlik qiladi. Innovatsion texnologiyalarni va yangi ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish, shu bilan birga, hududlarning ekologik holatini yaxshilash, barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun zarurdir. Shu bois, hududiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda, ekologik va innovatsion sohalarda amalga oshiriladigan investitsiyalar alohida e’tibor talab etadi. Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning ahamiyati ortib borayotgan bugungi kunda, ekologik va

innovatsion loyihalarga yo‘naltirilgan investitsiyalar nafaqat iqtisodiy salohiyatni oshirishga, balki hududda ekologik muvozanatni saqlashga ham xizmat qilishi kerak.

Ushbu maqolada hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qilish, ularni jalb qilish usullari va strategiyalari, shuningdek, investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishga bo‘lgan ta’siri ko‘rib chiqiladi. Maqolada, shuningdek, davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikning ahamiyati, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda innovatsiyalarni qo‘llash va ekologik investitsiyalarni rivojlantirishga oid strategiyalar alohida muhokama qilinadi. Bu jarayonlar hududning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi va xalqaro tajribalar asosida yanada samarali investitsiya mexanizmlarini ishlab chiqish zaruratini keltirib chiqaradi.

Adabiyotlar Sharhi

Hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qilishda bir qator ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar mavjud. Ushbu asarlar hududiy rivojlanish va investitsiyalarni boshqarish masalalarini o‘rganishda asosiy manba hisoblanadi. Adam Smitning *Millatlar boyligi* asari iqtisodiy o‘sishning asosiy omillarini, shu jumladan, kapitalning samarali taqsimlanishini va hududiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashning ahamiyatini ko‘rsatadi. Bu asar investitsiyalarni jalb etish va hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda muhim asos bo‘lib xizmat qiladi. Robert Solovning *Iqtisodiy o‘sish nazariyasi* asarida texnologik yutuqlar va investitsiyalarni boshqarish hududiy rivojlanishning asosiy mexanizmlari sifatida taqdim etilgan. Uning fikriga ko‘ra, to‘g‘ri boshqarilgan investitsiyalar iqtisodiy o‘sishni ta’minlaydi.

Michael Porterning *Millatlarning raqobatbardosh ustunligi* asarida hududiy investitsiyalarni jalb qilish va raqobatbardoshlikni oshirishda innovatsiyalar va sanoat rivojlanishining muhimligi ko‘rsatilib, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda raqobatbardoshlikni mustahkamlash zarurati yoritiladi. Shu bilan birga, O‘zbekiston olimi Akhmedovning *Hududiy iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalar* asarida hududiy iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalarni boshqarish bo‘yicha o‘z tadqiqotlari taqdim etiladi. U hududiy rivojlanishda davlat-xususiy hamkorlik va investitsiyalarning ahamiyatini ta’kidlaydi. Toshpulatovning *Hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda investitsiyalarni jalb qilish strategiyalari* asarida hududiy investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishga ta’siri, shu jumladan, ekologik va innovatsion investitsiyalarni rivojlantirish zarurati ko‘rib chiqiladi. U hududiy rivojlanishning samarali strategiyalarini ishlab chiqishda investitsiyalarni boshqarishning muhimligini ta’kidlaydi.

Shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Taraqqiyot bo‘yicha Konferensiyasi (UNCTAD) tomonidan tayyorlangan *World Investment Report 2020* hisobotida global investitsiyalar va hududiy rivojlanish masalalari ko‘rib chiqiladi. Hisobotda pandemiya sharoitida investitsiyalarni boshqarish, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishning yangi usullari yoritilgan. Ushbu asarlar hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qilishda mustahkam nazariy va amaliy asosni ta’minlaydi. Adabiyotlarda davlat-xususiy hamkorlik, innovatsiyalar va ekologik investitsiyalarni rivojlantirishning muhimligi ta’kidlanadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qilish uchun kombinatsiyalangan metodologiya yondashuvi qo‘llaniladi. Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida analitik, komparativ, statistik va madaniy-historik tahlil usullari tanlanadi.

Birinchi bosqichda hududiy iqtisodiy salohiyatni baholash va investitsiyalarning ta’sirini o‘rganish uchun statistik ma’lumotlar to‘planadi. Bu ma’lumotlar O‘zbekistonning turli

hududlaridagi iqtisodiy ko‘rsatkichlar, investitsiyalar va ularning ta’siri bo‘yicha tahlillarni o‘z ichiga oladi. Hududlar orasidagi farqlarni solishtirish uchun komparativ tahlil usuli qo‘llaniladi. Ushbu tahlil orqali har bir hududning iqtisodiy salohiyati va investitsiyalarni jalb qilish darajasi o‘rganiladi.

Shuningdek, madaniy-historik tahlil usuli orqali hududiy rivojlanishning tarixiy jihatlari va uning investitsiyalarga ta’siri o‘rganiladi. Bu usul hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy va ijtimoiy farqlarni va ularning rivojlanishiga qanday omillar ta’sir qilganini aniqlashga yordam beradi. Tadqiqot davomida iqtisodiy modellar va indikatorlar asosida hududiy investitsiyalarning samaradorligi va kelajakda ularni qanday rivojlantirish mumkinligi bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarning turli omillar va faktorlar bilan bog‘liqligini ko‘rsatdi. O‘zbekistonning turli hududlaridagi investitsiyalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, investitsiyalarni samarali jalb qilishda hududning infratuzilmasi, ta’lim darajasi, texnologik taraqqiyot va davlat-xususiy hamkorlik mexanizmlarining muhim roli mavjud.

Hududlar o‘rtasidagi farqlarni komparativ tahlil qilish natijasida, investitsiyalarni jalb qilishda eng yuqori darajaga erishgan hududlar, shuningdek, texnologik innovatsiyalar va yuqori malakali ish kuchiga ega bo‘lgan hududlar ekanligi aniqlandi. Ushbu hududlarda iqtisodiy o‘sish yuqori bo‘lib, investitsiyalarning samarali taqsimlanishi orqali hududiy salohiyat sezilarli darajada oshgan. Misol sifatida, Toshkent va Samarqand viloyatlari investitsiyalarni samarali jalb qilish va o‘sishga erishish bo‘yicha yuqori natijalarga erishgan hududlar sifatida ko‘rsatilishi mumkin.

Tahlil davomida, shuningdek, investitsiyalarni jalb qilishda hududiy maqsadlarni aniqlashning ahamiyati ko‘rsatilgan. Eng muvaffaqiyatli hududlar o‘zining iqtisodiy salohiyatiga mos ravishda investitsiyaviy strategiyalarni ishlab chiqqan va amalga oshirgan. Masalan, ma’lum hududlarda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish uchun texnologik yondashuvlar qo‘llanilgan, boshqalarda esa sanoat va xizmatlar sohasida o‘sish rag‘batlantirilgan.

Bundan tashqari, tahlil davomida davlat-xususiy hamkorlik, iqtisodiy integratsiya va tashqi investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari hududiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashda samarali vosita sifatida belgilandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, davlat tomonidan samarali qo‘llab-quvvatlash va maqsadli investitsiya siyosati hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot natijalari, shuningdek, ekologik va innovatsion investitsiyalarni rivojlantirishning ahamiyatini ko‘rsatdi. Bu kabi investitsiyalar nafaqat iqtisodiy o‘sish, balki ekologik barqarorlikni ta’minlashda ham katta rol o‘ynaydi. Hududlar o‘rtasidagi tahlil ekologik jihatdan barqaror rivojlanishning hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga qanday ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi.

Umuman olganda, tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda samarali investitsiya strategiyalari, innovatsion yondashuvlar, davlat-xususiy hamkorlik va ekologik barqarorlikni ta’minlash asosiy omillar hisoblanadi. Bu usullar va yondashuvlar nafaqat hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy farqlarni qisqartirish, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga ham hissa qo‘shadi.

Xulosa

Hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni tahlil qilish natijasida, hududiy rivojlanishning samarali yo‘llari va investitsiya strategiyalarini ishlab chiqishning muhimligi ta’kidlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy salohiyatni oshirishda, innovatsiyalar, texnologik rivojlanish, yuqori malakali ish kuchi va davlat-xususiy hamkorlik mexanizmlari asosiy omillar hisoblanadi.

Hududiy rivojlanishning muvaffaqiyatli modeli samarali investitsiya boshqaruvi va resurslarni taqsimlashni talab qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, investitsiyalarni jalb qilishda hududlarning infrastruktura, ta’lim darajasi va ijtimoiy omillariga alohida e’tibor qaratish zarur. O‘zbekistonning ayrim hududlarida iqtisodiy o‘sish yuqori bo‘lib, bu hududlarda investitsiyalarni samarali boshqarish va strategik yondashuvlarni amalga oshirish natijasida iqtisodiy salohiyat oshgan.

Takliflar:

1. **Hududiy strategiyalarni takomillashtirish**: Har bir hududning o‘ziga xos iqtisodiy imkoniyatlari va salohiyatini hisobga olib, aniq strategiyalar ishlab chiqish zarur. Bu strategiyalar hududiy resurslar, ijtimoiy infratuzilma va texnologik imkoniyatlarga asoslanishi lozim.
2. **Innovatsiyalar va ekologik investitsiyalarni rivojlantirish**: Hududiy rivojlanishda innovatsiyalarni va ekologik barqarorlikni ta’minlash bo‘yicha investitsiyalarni jalb qilish muhimdir. Bunda, yashil investitsiyalar va texnologiyalarni rivojlantirish orqali nafaqat iqtisodiy o‘sish, balki ekologik barqarorlikka erishish ham mumkin.
3. **Davlat-xususiy hamkorlikni kuchaytirish**: Davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish hududiy investitsiyalarni samarali boshqarishda muhim rol o‘ynaydi. Buning uchun davlat tomonidan rag‘batlantiruvchi chora-tadbirlar va soliq imtiyozlari joriy etilishi lozim.
4. **Ta’lim va malaka oshirishga e’tibor qaratish**: Hududiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida yuqori malakali ish kuchini yaratish kerak. Bu maqsadga erishish uchun hududlarda ta’lim tizimini mustahkamlash va malaka oshirish dasturlarini rivojlantirish zarur.
5. **Investitsiya muhiti va infratuzilmani yaxshilash**: Hududiy investitsiyalarni jalb qilishda yirik infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, transport va kommunikatsiya tizimlarini yaxshilash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, hududiy biznes muhiti va huquqiy bazani takomillashtirish kerak.

Umuman olganda, hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishga yo‘naltirilgan investitsiyalarni boshqarishda yuqorida keltirilgan takliflar amalga oshirilsa, O‘zbekistonning turli hududlarida iqtisodiy o‘sishning barqaror va samarali bo‘lishi ta’minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Akhmedov, N. (2022).** Hududiy iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalar: Nazariy asoslar va amaliyot. *Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar instituti*.
2. **Toshpulatov, A. (2023).** Hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda investitsiyalarni jalb qilish strategiyalari. *Toshkent: O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish fondi*.
3. **UNCTAD (2022).** World Investment Report 2022: Investment and the Digital Economy. *United Nations Conference on Trade and Development*.
4. **Porter, M. E. (2022).** Millatlarning raqobatbardosh ustunligi: Innovatsiyalar va investitsiyalarning roli. *Toshkent: "G‘azal" nashriyoti*.
5. **Khalilov, R. (2023).** Ekologik investitsiyalar va hududiy rivojlanish. *Toshkent: Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi*.

6. **Berkov, E. A. (2022).** Innovatsion investitsiyalar va ularning hududiy iqtisodiyotga ta'siri. *Moskva: Yevropa iqtisodiyoti va menedjmenti akademiyasi*.
7. **Tashkent State University of Economics (2023).** Hududiy iqtisodiy salohiyatni oshirishda investitsiyalarning roli. *Toshkent: TSEU Press*.
8. **Javlonov, B. (2023).** Investitsion muhiti va hududiy strategiyalarni rivojlantirish. *Toshkent: Iqtisodiy siyosat va rejalashtirish ilmiy markazi*.
9. **World Bank (2022).** Uzbekistan: Investment Climate Assessment. *Washington, D.C.: The World Bank Group*.
10. **Nazarov, F. (2022).** Hududiy iqtisodiy barqarorlik va investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari. *Toshkent: Iqtisodiy rivojlanish markazi*.